

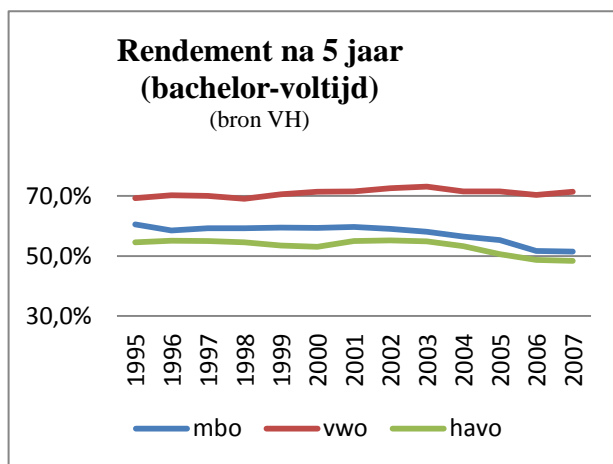
Is verbetering van het hbo-diplomarendement mogelijk?

Door Roel van Asselt

Oud lector Instroommanagement en Aansluiting Hbo

24 februari 2014

Het hoger beroepsonderwijs (hbo) worstelt met een aantal dilemma's. In Europees verband heeft het zich verbonden bij te dragen aan 50% hoger opgeleiden binnen onze beroepsbevolking (de Lissabon akkoorden). Daarnaast constateert men echter dat binnen de vergrote onderwijsdeelname in het hbo een sterke terugval in het diplomarendement van mbo'ers en havo'ers optreedt. Tenslotte is er de groeiende onvrede in delen van het beroepenveld over het kennis en vaardigheidsniveau van de hbo-afgestudeerden. Hoe kan het "trilemma": meer studenten, vergroting van het diplomarendement en verbetering van het hbo-niveau worden doorbroken. Een recent uitgevoerde analyse op één van de genoemde drie weerbarstigheden, de terugval in het diplomarendement, werpt licht op de

diplomarendement, werpt licht op de samenhang van de drie knelpunten en toont aan dat de hogescholen zich zelf in een lastig parket hebben gemanoeuvreerd. Niettemin zijn, door gerichte aanpassingen in het hbo, wel degelijk oplossingen mogelijk.

Het diplomarendement van havisten en mbo'ers na 5 jaar hbo-studie neemt, met uitzondering van de kunsten sector, sterk af. Voor alle instromers uit de periode 2003 tot

2007 geldt dat het diplomarendement na 5 jaar hbo-studie, gemeten in 2008 tot en met 2012, gedaald is van 58,8% naar 53,0%. In de grafiek hiernaast is het verval voor de instromers uit het vwo, havo en mbo weergegeven.

De groei van het aantal instromende hbo-studenten in de periode 2003 tot 2007 bedroeg 13%. Dat is beduidend meer dan de groei van aantal mbo- en vo-leerlingen in die periode. De toename van het aantal *gediplomeerden* bedroeg in de periode 2008-2012 slechts 1,3%. De vraag is dan ook of deze "nieuwe" studenten allen geschikt zijn voor de aangeboden hbo-opleidingen.

Hogescholen nemen - binnen de prestatieafspraken met OCW ter verbetering van de diplomarendementen - nieuwe maatregelen gericht op een meer overwogen keuze voor een hbo-opleiding door aspirant hbo studenten, zoals studiekeuze-checks en vervroegde aanmelding. De Vereniging Hogescholen (VH) wijst daarnaast in de richting van te lage kwaliteit van de mbo niveau-4 opleidingen van waaruit veel mbo'ers het hbo instromen. Ook andere oorzaken zijn hier denkbaar, zoals de maatregelen rondom het Bindend Negatief Studie-advies, de kwaliteit van de onderwijsorganisatie en de weinig flexibele leerwegen binnen het hbo zelf.

Hoe dit ook zij, de genomen maatregelen van hogescholen om het diplomarendement te verhogen lijken niet te berusten op een volledige en juiste probleemanalyse van de terugval in

het diplomarendement. Die maatregelen zullen dan ook onvoldoende effect hebben. Een recent uitgevoerde analyse (zie de verwijzing aan het einde van dit artikel) wijst in die richting

Uit de onderzoeksliteratuur weten we dat één blauwdruk voor studiesucces en rendementsverbetering niet bestaat; alleen maatwerk per opleiding en per vooropleiding zal effectief zijn. Dat neemt niet weg dat een aantal interventies zijn aan te geven, die conditioneel zijn voor een (gedifferentieerde) aanpak van de rendementsproblematiek. Tevens kunnen deze suggesties de beide andere dilemma's helpen doorbreken, te weten: het vergroten van de onderwijsdeelname van geschikte studenten en het aanpassen van het profiel van hbo-studies, passend bij de diversiteit die het beroepenveld vraagt.

Wat is een oplossingsrichting voor de geschetste dilemma's.

Allereerst moeten hogescholen duidelijkheid bieden over realistische normen voor het gewenste diplomarendement per opleiding, waar relevant uitgesplitst naar vooropleiding. Dit zal in samenhang moeten met een striktere, toetsbare duiding van wat in praktische zin onder hbo-niveau wordt verstaan. Dat zal zeker mogen leiden tot flexibilisering van uitstroomprofielen van hbo-opgeleiden, passend bij de variëteiten in profielen die het beroepenveld van afgestudeerde hbo'ers wenselijk acht. Zo kan in het hbo meer toegewerkt worden naar specialistische of generalistische uitstroomprofielen, of accenten gelegd worden op meer theorie- dan wel meer praktijkgerichte competenties. Het is dan ook aan te bevelen om de diversiteit van de instroom niet altijd te willen homogeniseren, maar om een brug te slaan tussen enerzijds de verschillende vermogens en ambities van groepen studenten en anderzijds de diversiteit aan beroepsprofielen die het beroepenveld kent en wenst.

Op basis van deze beide voorafgaande punten zal voor *havisten* een heroverweging moeten plaatsvinden van toelatingsvoorwaarden of stringenter advisering van toelating tot hbo-opleidingsniveaus. Voor *mbo'ers* is er nu de kans tot structurele invoering van Keuzedelen Voorbereiding Hbo (KVH) die in de nieuwe kwalificatiestructuur mbo vanaf 2015 aan aspirant hbo'ers worden aangeboden binnen het mbo-examenprogramma. Dat zal een adequate inhoudelijke voorbereiding zijn op verwante doorstroom naar het hbo-opleidingen. Maar er is meer nodig om het diplomarendement te verbeteren. De aansluiting tussen vooropleidingen en hbo-opleidingen dient (verder) inhoudelijk en in didactisch verbeterd te worden. Daarvoor is aanzienlijk meer inhoudelijk overleg noodzakelijk tussen VO-raad en VH, en MBO Raad en VH dan nu het geval is om tijdig en inhoudelijk geïnformeerd te worden over de frequente veranderingen in de onderwijsketen. Daarbij is binnen de hogescholen ook van belang dat de kwaliteit en kwantiteit van de interactie tussen student en docent worden verhoogd, evenals de sociale binding van studenten met de (complexe) hogeschoolorganisatie vanaf het begin van de studie. De onderwijsorganisatie in het hbo zal in veel gevallen ook meer op orde moeten worden gebracht.

Gelet de soms gebrekkige studiekeuze voorbereiding van aspirant hbo-studenten is een verhoging van de kwaliteit van *doorlopende* loopbaan- en studiekeuzebegeleiding ("geïntegreerd" LOB in de onderwijsketen) van groot belang. De komende studiekeuze-checks kunnen hiertoe, mits geïntegreerd uitgevoerd, een goed scharnier- en ijkpunt zijn. Tenslotte is volgens velen in het hbo een vergroting van de feitelijk bestede studietijd door studenten cruciaal; mogelijkheden daarvoor zijn onder meer: meer eigen programmakeuzes

voor studenten (zie hierboven) , vergroting van competitie tussen studenten en het bieden van meer ervaringsgericht leren zoals (bijvoorbeeld) in het hoger kunstonderwijs.

Met deze suggesties kan structureel, transparant en verantwoord worden toegewerkt naar meer, kansrijkere en verschillend geprofileerde studenten waar het beroepenveld om vraagt.

Het volledige rapport “Analyse en mogelijke verklaringen van de daling van de studiesuccessen van mbo’ers en havo’ers na 5 jaar voltijd hbo-studie” is te downloaden vanaf <https://www.nvww.nl/17143>